

APOLETLİ MEDYA

RAGIP DURAN

Yol Yayınları

I. Basım Temmuz '96

Bu kitap, Ragıp Duran'ın farklı yıllarda, birbirinden çok farklı yayın organlarında yayımlanan yazılarından oluşuyor ve bir "**medya-kritik**" eksenini çerçevesinde bütünlük kazanıyor.

Kitapta yer alan ilk yazı, medyamızın 90'lı yıllarda yaşadığı "**büyük dönüşüm**"ü biraz da şakacı bir analizle irdeliyor. Bunu izleyen üç yazıdaysa yazılı basınımızın "**nesnelliği**", medyamızın Kürt sorununa bakışının "**özneliği**" ve bu medya sistemi içinde yeni özel radyoların "**özel**"liği aynı şakacı bakışı koruyarak sorgulanıyor.

Ardından **Ve eğer yine okul insanı
özgür ve eşit yapacak olsaydı
O zaman hükümet çıkarırdı yasayı:
"Okula gidemez hiçbir çocuk!"**

Le Monde ve Libération örnekleriyle, medyanın, sırasıyla, etik ve estetik açıdan sunabileceği seçeneklerin alternatifsiz olmadığı somut örnekleriyle ortaya konuyor.

Son iki yazıdaysa iki anti-medya kahraman, ya da anti-kahraman, yani dilbilim ve medya kuramcısı Noam Chomsky ve Fransız protest rock şarkıcısı Renaud ile birlikte, bu kez küresel boyutuyla sorgulanıyor medya. Ve yazar son sözü, kendi deyişiyle "**yükselen yeni değerlerin panzehiri**"i Renaud'nun dizelerine bırakıyor;

"Açıkla bana baba/ Ne zaman gidiyoruz nereye?"

Ö n s ö z

Elinde tuttuğun bir "medya" varsa, gücün de var demektir. Üstelik bu "**güç**" salt siyasal anlamda değildir. "**Medya**"yı elinde tutan her kimse, hangi çevreyse, her bakımdan bir toplumu yönlendirebilir. Siyasal bakımdan, ekonomik bakımdan, toplumsal bakımdan; hatta askersel bakımdan...

Elinde tuttuğun artık bir kurukafa değil... Soru da, "**Olmak mı olmamak mı**" hiç değil... Artık tutabilirsen elinde "**medya**"yı tutacaksın ve soracaksın: "**Medya'yla var mısın, yok musun?**"

"**Medya**" önce devletin elinde "**medyalaş**"tı. Ama bu yetmedi. Özel çevrelerin de "**medya**"sı olması gerekiyordu. Var olmak için! Halkı ancak böyle yönlendirebilirdin, olayları ancak böyle çarpıtabilirdin, Başbakanları ancak böyle seçtirebilirdin, sonuçta da kendi çıkarlarını ancak böyle koruyabilir ve artırabilirdin. Gerektiğinde, "**terör**" tanımına bile bu "**medya**" ile kendine uygun anlamlar kazandırabilirdin.

Artık salt devletin elindeki "**medya**" bunları elde etmeye yetmiyordu. Gerçek "**medya**" devletin dışında olmalı; ama devletinkinden de yararlanmalıydı. Nasıl mı?

Kurukafa, salt bizimkilerin elinde değil elbette. Bizdekinin içyüzünü anlatırken yabancı kurukafaların ve bu yabancı kurukafalara karşı çıkanların direnişini de gözden geçirmeden geçmemek gerekirdi.

İşte Ragıp Duran tüm bunları önünüzdeki sayfalarda ayrıntılarıyla, öyküleriyle, örnekliyor ve gerçeğiyle anlatıyor. Güçlülerin daha güçlü olmak için ellerinde tuttıkları kurukafanın içyüzü bu sayfalarda sırtıyor; hem de diğer ülkelerdeki uygulamaları ve anlayışlarıyla...

Bugün tüm ağırlığı ve etkinliğiyle Türkiye'nin üzerine çökmüş olan "**medya**"ya karşı çıkmak, onun içyüzünü sergilemek ve korkunçluğunu topluma göstermeye çalışmak hiç de kolay olmayan bir yaşam biçimidir. Böyle bir yaşam biçiminin ederi hiç de az değildir, işinizi yitirmek, mesleğinizden olmak, horlanmak, "**geçimsiz**" diye adınızın çıkarılması, "**medya**"ya inanmayanlardan kimilerince bile dışlanmak, arkanızdan bir takım entrikaların çevrilmesi ve diğer çeşitli zorluklarla dolu bir yaşam...

Mahmut T. ÖNGÖREN, Ocak 1996

Apoletli medyamızda haberler

TRT'nin yayın tekelinin önce fiilen sonra da yasal olarak ortadan kalkması normal; hatta kaçınılmazdı. Eski tip diktatörlüklerin bir bir devrildiği 1990'larda, 60 milyonluk Türkiye'de insanlar, devletin denetimindeki tek sesli yayıncılık anlayışına mahkûm edilemezdi. Demirperde yeknesaklığı yerine, sanayi toplumunun demokratik ve çoksesli medyaları gelecekti. Haber bülteninden eğlence programlarına, pembe dizilerden çizgi filmlere kadar **TRT**, devletin anlayışını; yani **resmi ideolojiyi, apoletli ve kara plakalı bakışları** Türkiye kamuoyu üzerine tek başına egemen kılmaya çalışıyordu. Haber diye sunulan devlet ve hükümet erkânının protokol gösterisiydi. Hâlbuki yeni ve özel kitle iletişim araçlarının farklı, renkli ve değişik dünyaları kamuoyuna iletmesi bekleniyordu.

ÖZELLER GELİYOR RESMEN - Önce bankacılar, milyon dolarlarla ifade edilen sermayeler yatırarak Almanya'lardan, Fransa'lardan, İngiltere'lerden uydu hattı kiralayarak, özel televizyon kanallarını devreye soktular. Artık çağ atlamıştık, Türkiye'nin de özel televizyon kanalları vardı, hem de 24 saat yayın yapıyordu. İlk özel televizyon şirketlerinin yönetim kurullarında siyasiler ve basın camiasının önde gelen isimlerine rastlandı. Dönemin Cumhurbaşkanı bile, oğlunun televizyon kanalının reklamını yapıyordu. Özel televizyonların üst düzey yöneticilerinin çoğu TRT kökenli idi. Orta düzeydekiler ve muhabirler ise genellikle yazılı basından geliyordu. İlk başlarda TRT kökenli bir-iki ekip özel televizyonları kapı kapı dolaşmış, her birinde 3-4 ay çalıştıktan sonra büyük transfer paraları karşılığında komşu televizyon şirketine geçmişti. Bu arada özel televizyonlar dünyasındaki turunu tamamlayıp TRT'ye geri dönenler bile olmuştu.

UUOOOAAWW RADYOLARI -Medya manzarasındaki ikinci önemli değişiklik radyo dünyasında gerçekleşirken, **1930'lu yılların kışla radyosu** görünümündeki TRT istasyonlarındaki sıkıyönetim bildirisi edasıyla okunan haber bültenleri ve hükümet açıklamaları ile Üsküdar Musiki Cemiyeti konserleri, yerini canlı civelek, rengarenk özel radyolardaki sıkı rock ve pop müziği parçalarına bırakıyordu. Sözlü programlar henüz yapılamıyordu. Yine de mesela kuraldışı bir örnekte, Uęur Mumcu öldürüldüğünde olağanüstü bir duyarlık gösterdi bu yeni ve genç radyolar. Özel radyolar biraz müzik kutusu gibi çalışıyordu. Ayrıca bu radyolardaki hoş ve **young boys and girls** biraz konuşma özürlüydü. **Yurtdışından yeni gelmiş talebelere ya da anası Amerikalı babası Türk olanların şivelerine öykünüyorlardı** ama radyomuzun düğmesini çevirdikçe enerji saçılıyordu odalarımıza.

TAŞINDIK AMA YİNE YERLİ YERİNDEYİZ - Matbuatımız bu arada “**teknolojinin en son nimetlerini, yazışleri ve basımevlerine getirdi**” derken, Babiâli'den İkitelli'ye taşındı; ama gazetelerin içeriği değişmemiştir. Özellikle birinci sayfalar hâlâ, esas olarak Ankara çıkışlı haberlerle hazırlanıyordu. Ankara, siyasi iktidarın otağı. Osmanlı'nın Babiâli'si, T.C.'nin Ankara'sı. **Gazeteler taşınsa da akılları fikirleri hep siyasi iktidarda.** Matbuatın vitrininde şıklıklar görüldü, kaligrafi, desen, illüstrasyon (illüzyon değil), tipografi güzelleşti, **içerik ise yine Çankaya ve Konut perspektifleri ile sınırlı kaldı. Genel Kurmay Başkanlığı, Genel Yayın Başkanı olmaya devam etti. Gazeteler bir omuzlarına nazar boncuğu diğerine de astsubay pırpır takmışlardı.**

Ekran, mikrofon ve basında bir dizi sözde değişiklik olmuştu. Değişim rüzgarları orada da esmişti. Her şey yepyeniden kır bir kâğıda yazılıyordu. Çünkü biz artık memleketimizi önümüze koyuyorduk!

Gelgeldim tüm bu değişimlere rağmen, öncelikle ekranlardan, sonra gazetelerden ve nihayet radyolardan izleyici, okuyucu ve dinleyiciler sonuç olarak pek farklı tür ve içerikte mesajlar gelmediğini farkettiler. **Mesajlar hâlâ apoletli, hâlâ kara plakalı, hala kırmızı halıydı.** Zaten yeni iletişim yasası da mesela hükümet bildirimlerinin özel radyo ve televizyonlarda yayınlanmasını mecburi kılıyor, Başbakan'a da belli koşullarda yayına son verme yetkisini tanıyordu. **Değişmezliğin trajikomik bir örneğini Başbakan iken Demirel veriyordu: Seçim meydanında, otobüsün damında elinde en az beş mikrofon bulunan Demirel, kalabalığa şöyle hitap ediyordu: “Görüyorsunuz bunları değil mi? Elimde beş tane mikrofon var, demek ki beş tane televizyon var, eskiden bir taneydi şimdi beş tane... İşte demokrasi, işte çokseslilik budur!”**

Olmayan bıyıklarının altından sırtıyordu, bunları söyleyen Demirel. Çünkü o akşam istinasız tüm kanalların haber bültenleri bu cümleyle açılıyor ve tüm ekranları Demirel'in kocaman gövdesi işgal ediyordu. Beş mikrofon vardı; ama beş mikrofon aynı adamın elindeydi. Ve beş ekranda aynı adam görünüyordu. O adam da Başbakandı. Dolayısıyla memlekete gelen, çokseslilik değil; sadece çok mikrofonluluktuk.

Ankara'da damlardan ve otel asansörlerinden "**canlı**" bant yayını yapan bir İnter-Star ile TRT'nin haber bültenlerini kıyasladığımızda, Star'ın Çiller, TRT'nin ise Demirel'le (Çünkü o artık Cumhurbaşkanı) bülteni açmak dışında tayin edici bir fark göremiyoruz. Kanal 6 ile HBB olaylara yine aynı resmi habercilik anlayışı ve hiyerarşisi içinde yaklaşırken, **TRT hurdalığı Atv**, magazine kaçan mini farklılığı; Show TV ise compact haberciliği ile dikkat çekmeye çalışıyor. Yine de bir 29 Ekim günü, Cumhuriyet Bayramı tören haberinin, o gün çok daha önemli olaylar olsa bile, ilk haber olarak verilmemesi bu özel kanallarda sıkıntı yaratıyor. **İşçi-memur eylemleri, Kürt meselesi, Türkiye'nin dış politikası, gençlik gibi Türkiye'de hâlâ bir ölçüde tabu sayılan konularda özel kanalların TRT'den önemli hiç bir farkı yok.**

Özel televizyon kanallarını film olarak besleyen bir buçuk önemli kaynak da Anadolu Ajansı'nın TV bölümü ile Türkiye gazetesinin İhlas Haber Ajansı (İHA - Sivas katliamını çekmişlerdi) olunca, özel televizyonlar şimdiye kadar yapılan haberciliğin dışına pek çık(a)madılar. **Ama tüm medyayı ideolojik ve siyasi olarak besleyen kaynak ise devlete sadakat, milli birlik ve beraberlik** adı verilen muğlak tanım, insan haklarına ilgisizlik, demokrasiyi boşlama...

Sonuç olarak özel televizyonlar ne yazık ki, hâlâ özel; yani sözcüğün gerçek anlamıyla sivil toplumun, kamunun, yani milletin ya da halkın değil. Onlar devletin televizyonu olmaktan kurtulamadılar.

İKTİDAR HIRSI BASININ GÖZÜNÜ KÖR ETTİ!

İnsanlar, gazetelere, radyolara, televizyonlara neden güvenip inansın ki?

Basın, artık medya terörizminin organı. Medya, kendi başına, bağımsız bir odak değil. Medya, iktidarın iletişim alanındaki topu, tankı, tüfeği haline gelmiş, iktidar dışındaki tüm hedeflere saldırıyor. Binbir tekniği, pususu var. İstedikini öne çıkarıyor, istemedikini gizliyor, bozuyor, büküyor, kırıyor, saçıyor. Asli görevi olan gerçeğin çeşitli boyutlarını yansıtacağı yerde, savaş açmış durumda gerçeğe karşı.

Medya, iletişim dünyasında kurduğu tahakkümü, Alo'lar, yarışmalarla ekonomik-mali alanlara da yayıyor.. Medya teröristleri, üstyapımıza tassallut ediyor her gün. Beynimiz, gözümüz, kulağımız işgal altında. Neyse ki, yüreklerimizi fethedemediler henüz.

Televizyon, görüntünün gerçekten daha otantik olduğunu kanıtlamaya çalışan bir aygıt. Yapı olarak **désinformation**'a en müsait medya organı. Türkiye'de radyoculuk hala resmi, hala raşitik. Yazılı basın ise...

En fazla 10-15 yıl önce, 60 bin lira maaşlı, mütevazı bir iletişim doçenti iken yayınladığı kitap ile, bugün milyar maaşlı, modern milliyetçi (Ne demekse?) genel yayın yönetmeninin yazıları neden bu kadar zıttır birbirine?

Gazete yöneticileri "**iktidarı ben yönlendiriyorum**" hezeyanı içinde Çankaya'nın, Kocut'un sıradan birer **haber-boy**'u haline geldiler. **Gerçi bu konuda Türk Basın Tarihi zen-**

gin örneklerle dolup taşmakta. Beşinci Mustafa'nın yanbaşıda dikte alıp ertesi gün başmakale yayınlamış olanları unuttuk gitti mi?

İşlevi değişti artık basın. Doğru, çokyanlı, hızlı ve inandırıcı haber vermek "out". Ulağı yani kuryesi olmak gerek bir büyük adamın. **Padişah'ın yeni iç oğlanları bir kaç dil biliyor, elleri kalem tutuyor, neredeyse Padişah kadar varlıklı oldukları için de onun gibi düşünüyorlar. Kul bile inanmaz güvenmezdi ki Padişah'ın soytarı tellallarına. Yurttaş, basına neden inansın?**

Büyükelçi, ortamüsteşar, küçükkonsolos olmak için yazı; hatta kitap yazarlar vardır Babıâli'de. Harbiye talebesi Cumhurbaşkanlığına, 90'ların gazetecisi de siyasi ya da ekonomik iktidarın zirvelerine yerleşmeyi düşünüyor ilk günden itibaren. Kalem bağımsız değildir bu yüzden.

Batı'da gazete idarehaneleri ilk başlarda hep Borsa'ların yöresine inşa edilmişti (**Londra'da Fleet Street, Paris'te La Bourse**). Bizde basın, Osmanlı'nın yönetim merkezi Babıâli'nin hemen bitişiğindedir. Fiziken ve ruhen!

yazılı basın/ yazılı basmayın!

"Askeri bir harekât sırasında, ordu birliği bir tepeyi ele geçirmiş, harekâtı yöneten Paşa da, karargâhını tepeye kurdurmuş. Paşa, her sabah emir erini çağırıp, **'Git hana en yakın kasabadan bir gazete bir paket de sigara al!'** demiş. En yakın kasaba 30 km. aşağıda. İnmek nispeten kolay da, karargâha çıkmak günün yarısını alıyor. Emir eri, bir, iki, üç, dört gün derken, in-çık, in-çık canı çıkmış. Beşinci gün, inmiş kasabaya, bakkala, **'Bana 20 paket sigara, 20 tane de gazete'** demiş. Altıncı günden itibaren de, yarım gün arazi oluyor, öğleden sonra Paşa'ya gazeteyle sigarasını veriyormuş emir eri. İki gün daha geçmiş, her şey yolunda, bir saatlik yok. 9. gün, Paşa, emir erini çağırmış. Telaşlanmış bizimki:

- **'Eyvah, hapı yuttuk'**. Komutan:

- **'Oğlum, sen her gün bu gazeteleri getirirken yolda okuyor musun?'**

- **'Hayır komutanım, okumuyorum.'**

- **'Bak o zaman, gel gel de sana bir şey göstereyim...'** Paşa, yanına gelen emir erine, üçüncü sayfayı açıp sağ alt köşede fotoğraflı bir haber göstermiş ve:

- **'Bak şu habere, hıyarın biri, aynı arabayla dört gündür aynı ağaca çarpıyor!'**

Geçenlerde Urfa'da anlattılar bu fıkrayı. **Kimileri anti-militarist olarak niteledi olayı. Beni ilgilendiren yanı ise, günlük gazete hakkındaki yargısı. Aslında Türkiye'de uzunca bir süredir, günlük gazeteler, Paşa'nın son dört günde okuduğu gazetelere çok benziyor. Üstelik başlıkları, yönetmenleri, muhabir ve yazarlarıyla tarihleri farklı olsa da...**

Neden? Çok değişik yanıtlar verilebilir.

Habercilik açısından bakıldığında, Türkiye'deki büyük gazetelerin sınırlı haber kaynakları var: Devlet büyükleri, popüler artistler, futbolcular ve televizyon. Buna bir de Reuter,

AFP, AP, Time, Newsweek ve Anadolu Ajansı gibi kaynakları da eklemek mümkün. Her gazete aynı kaynakları kullanıyor. Yetişmiş, gelişmiş, uzmanlaşmış muhabir ağları oldukça zayıf. Yanlış bir şekilde "**Araştırmacı-gazetecilik**" olarak tercüme edilen "**Investigative journalism**" geleneği yok.

Bizim gazetelerin sahip, yönetici ve yazarları da aynı fikriyat ve siyasetten insanlar. Bir kere hepsi siyasi ve ekonomik iktidara ve bazı kalıplaşmış değer yargılarına bağımlı. Bu benzerlik sayesinde, karşılığında, zaman zaman, bir gazeteden ötekine transfer oluyorlar.

Malzeme aynı, ahçılar da aynı olunca, her gün aynı yemeği sunuyorlar önümüze.

Sonra da "**60 milyonluk memlekette toplam tiraj, bütün promosyonlara rağmen neden 5 milyonu aşmıyor?**" diye soruyorlar kendi kendilerine. Gizli gizli, okuru hor gören, aşağılayan gazete yöneticilerine de rastladım. Hammadde defolu, üretim bozuk, ürün çürük; ama beyefendi, suçu tüketiciye yüklüyor.

Günlük basın aslında sadece Türkiye'de krizde değil. Batılı iletişim bilimciler de inceliyor bu sorunu. Krizden kurtulmak için ilginç öneriler geliştiriliyor:

1) **GAZETELERİN YAPISI**

Günlük gazetelerin mevcut ekonomik-hukuki yapısı, yönetici-gazeteci ve işveren-çalışan ilişkileri açısından, herhangi bir ürün ya da hizmet üreten ticari şirketlerden farksız. İşveren sermaye koyuyor, makinaları alıyor, gazeteciler de maaş karşılığında haber yapıyorlar. Oysaki, gazete, piyasadaki herhangi bir ürün ya da hizmetten, çok çeşitli açılardan farklı. Siyasi etkisi, ekonomik gücü, üst yapıyı şekillendirmesi, kamuoyu yaratması, yönlendirmesi gibi sıradan bir ürün ya da hizmette olmayan özellikleri var. Basın işverenlerinin, siyasi ve ekonomik iktidar odaklarıyla bağlantıları nedeniyle, mevcut yapı, bağımsız haberciliği ve dürüst gazeteciliği büyük ölçüde engelliyor. Zaten **yazı işleri çalışanlarının hukuki durumunu düzenleyen 212 sayılı kanunda da muhabir ve yazarların işverenin felsefi, siyasi, ekonomik görüşlerinin zıddını savunması tazminatsız bir şekilde işten çıkarılmasını öngörüyor**. Oysa ki, Batı'da "**Clause de conscience**" adı verilen yasa maddesi sayesinde, muhabir ya da yazar, işverenle, siyasi, felsefi ya da editoryal görüş konusunda anlaşmazlığa düştüğünde, tıpkı tek yanlı bir şekilde işten atılmış gibi, tazminat alarak görevinden ayrılabilir. Murdoch Times'ı satın aldığı anda, bu gazetenin yazı işleri çalışanlarının yaklaşık yarısı bu maddeye dayanarak, biraz da yeni işvereni kınamak amacıyla **Times**'dan ayrılmışlardı. Bu güvence olmayınca, gazeteci; yani yayın yönetmeni, yazar ya da muhabir, işverenin, siyasi-ekonomik çıkarlarını kollayan bir basın ataşesi haline geliyor. Ataşe (Attache) Fransızca "**bağlı-bağımlı**" anlamında.

Bu yapısal krizi aşmak için gazeteci kooperatifleri gündeme geliyor. Çalışanların, yani gazeteyi fikren ve teknik olarak üretenlerin bir araya gelip, gazetenin hem yayın, hem de idari ve mali yönetimine bilfiil sahip çıkmaları, katılımcı bir yönetim tarzı ile iç işleyişinde özgürlükçü ve demokratik bir yapı, bağımsız ve dürüst haberciliğin ilk koşulu. Fransa'da "**Le Monde**" çalışanları gazetenin yüzde 50'sinin doğrudan sahibi. Almanya'da "**Tages-zeitung**"da çalışanların Meclisi alıyor tüm kararları.

2) EKONOMİK BAĞIMSIZLIK VE YAYIN ÇİZGİSİ

Türkiye'de günlük gazetelerin Batı'daki ve teorideki gazete işlevinden farklı bir işlevi var. Bizde gazeteler, okuru, kamuoyunu bilgilendirmek (Informer) için değil, yönlendirmek, akıl öğretmek ve tutum almaya zorlamak için, yani kamuoyu oluşturmak için (former) yayınlanıyor. Dolayısıyla gazeteler haber vermektan çok, propaganda yapıyor. Bir de Türk gazetelerinin, ülkede cereyan edip yazmadıkları, yani susarak sansür ettikleri gelişmeler var ki, bunları da ancak yabancı basından öğrenebiliyoruz.

Neden propaganda? Neden sansür? Ekonomik olarak bağımsız olmayınca, siyasi olarak, yayın politikası olarak da bağımsız olmak mümkün değil. Devletten alınan teşvik ve krediler, basını, devletin, hükümetin borazanı haline getirebilir. Çünkü parayı veren düdüğü çaldığı gibi, beslendiği kaynağı kurutacak yayın yapan yöneticiyi de hiç bir işveren sevmez. Bu maddi ilişki, para kaynağı cenahındaki gelişmeleri hep olumlu gösterdiği gibi, olumsuz olay ve olguları da görmezden gelmeye yöneltir. **"Aman abi, bu haber çok iç karartıcı, resim de çok çirkin, koymayalım, Hanımefendi bozulur sonra!"**

Gazete işveren ve yöneticilerinin ekonomik bağımlılığının yanısıra, siyasi ve ideolojik olarak da belirli odaklara yakınlık duymaları (Para oradan geliyorsa, kaçınılmaz olarak yakınlık duyacaktır zaten) bağımsız gazeteciliği, özgür haberciliği engeller ve engelliyor. Öte yandan, basın kuruluşlarının, bankacılıktan tavukçuluğa, otomobil yedek parçacılığında pazarlamacılığa kadar binbir değişik alanda faaliyet gösteren holdinglerin bir parçası olması, gazeteleri, bu ticari ya da sinai kuruluşların haber ve reklam bülteni haline getiriyor. Bu ortamda da doğru, hızlı ve çok yanlı habercilik yapılamaz, yapılamıyor da: **"Aman ne yapıyorsun sen yahu! Rahmi beyi eleştiren o adamın demecini birinci sayfaya koyup, işten mi atılmak istiyorsun!"**

Nihayet, gazete çalışanlarının, gerçek anlamda profesyonelce bu mesleği icra edebilmeleri için, hiç bir siyasi kuruluş ya da özel sektöre bağlı bir şirkette hiç bir kalıcı ya da geçici görev almamaları gerekir. Holding koordinatörü binbir surat ekonomist, gastronom ve magazin köşe yazarımız, siyasi parti danışmanı yazar; hatta son olarak **"exclusivement alla turca"** bir yenilik olarak da **"Bakan Köşe Yazarımız"** (**Regarde L'Ecrivain de Coitt!**) da var. (Hoş, Afrika'da bazı ülkelerde, Devlet Başkanı Genel Yayın Yönetmeni, Başbakan Yazı İşleri Müdürü, Enformasyon Bakam Haber Müdürü...). **Gazetecinin bir tek şapkası olmalı. Bu meslek hobi ya da hafta sonu ressamlığına benzemez.**

Uzmanlaşmış muhabirler konusunda da bir sorun var, Türkiye'de: Filanca muhabir, X gazetesinin diploması muhabiri olarak tanınmaz da, Dışişleri Bakanlığının X gazetesi nezdindeki temsilcisi olarak bilinir. Polis-Adliye ve ekonomi alanlarına hiç girmiyorum. Oralarda kim kimin temsilcisi belli değil. Çalışanların gazeteyle ilişkileri ve gazetenin bağımsızlığını ciddiye alan ve uygulayan **"Le Monde"** gazetesi, kadrolu çalışanlarına, kamuoyunu belirli bir konu ya da dava hakkında seferber etmek amacıyla yazılan ve yayınlanan toplu dilekçelere (Petition) imza atmasını yasaklar. **Le Monde** yazar ve muhabirleri siyasi partilere de üye olamazlar.

3) REKLAM VE PARALI GEZİLER, DAVETLER-

Reklam ve paralı gezi ile davetler de bağımsız haberciliğin önündeki temel engellerden biridir. Reklam gelirlerinin büyüklüğü gazetelerin yayın politikasını etkileyecek çapa ulaştı. Milyarlar karşılığı reklamını aldığı şirket aleyhine yazı yazabilecek kaç gazeteci var? (Kastelli'nin sayfalarca reklamları yayınlanmıştı da, batana kadar aleyhinde pek kimse yazamadı). Yazarsa onu yayınlayabilecek kaç yönetmen var? Aleyhinde yazı yazan basın organına reklam vermeye devam edecek kaç işveren var? Fransız "**Le Canard Enchaîné**" ile Amerikan "**NPQ**" ya da "**LOOT**" neden hiç reklam almazlar acaba?

Bir özel sektör kuruluşunun ya da bir devlet kurumunun, mesela, Genelkurmay Başkanlığının helikopter, uçak ya da otobüslerle gazetecileri toplayıp "**inceleme gezilerine**" davet etmesi, herhalde bu kurumların kendi bünyelerindeki olumsuzlukları basın aracılığı ile kamuoyuna iletmek için yapılmamaktadır. Bu gezilere katılıp, yazılması ve yapılması gerekenleri yapmayan ve yazmayanların, bir sonraki gezi listesinden isimlerinin çıkarıldığını bilmeyen yoktur. "**Hiç bir yemek karşılıksız değildir**" der bir ünlü gazeteci. Bir konu, bir kurum incelenecekse, o kurumun yetkilileri rehber olarak hizmet veremez. Haldun Simavi'nin yönetimindeki "**Günaydın**" gazetesi, bu tür paralı gezi ve davetleri ilke olarak reddeder, ille geziye katılmak gerekse, muhabirin tüm masrafları gazete tarafından karşılanırdı.

4) VE NİHAYET ÜNLÜ ŞEFFAFLIK

Bu konuda çok şey yazıldı, çizildi. Ama mesela bir büyük gazetenin Yayın Yönetmeninin aylık maaşının milyarlar ölçüldüğünü kimse yazmadı. Üstelik bu Yönetmen, ikide bir gazetesinin çalışanlara ve okurlara ait olduğunu yazıp durur. Bir gazeteci-TV yorumcusunun 5 Nisan'dan önceki aylık maaşının 45 bin dolar (Evet, kırkbeşbin dolar) olduğu şöyle bir yazılmıştı, küçük bir haberde. Servet düşmanlığı yapmanın alemi yok. Ama bu maaşlar ABD'deki üç büyük TV kanalının haber sunucularına bile ödenmiyor. Bizimkilerin gazetecilik dışında bir marifetleri mi var yoksa?

Sonra nasıl oluyor da bir gazete işvereni, fol yok yumurta yok iken, birdenbire, hem de "**şak**" diye, yönetmeninin ifadesiyle "**tıkır tıkır**" 100 milyar TL bağış yapıyor bir resmi kuruma? Bir iş adamı bir gazetenin yüzde 70'ini kaç milyon dolara alıyor? Kimse açıklamadı bunu. Rakamı açıklamak çok tayin edici değil. Bu paranın kaynağı nedir? Şeffaflık burada gerekli. Çünkü gazetenin okurları ve çalışanları, gazetelerinin kimin parasıyla, nasıl kazanılmış bir parayla çıkarıldığını bilmek isterler. Hakları vardır. '**Üzümünü ye, bağım sorma**' anlayışı, yüce ve değerli Türk basınının değil, olsa olsa Mafya'nın ilkesi olabilir.

Biliyorum, şimdi diyeceksiniz ki, "**Seninki idealizm. Bu saydığım dört koşulun hiç biri Türk basınında yok**".

Doğru. Türk basını niye krizde ki?

memetçik muhabir

“Çelik Harekâtı” sırasında, 11 gün boyunca Zaho'yu merkez tutup, Derkar, Duhok, Amadiye, Sersing yörelerinde çalıştım. Mesleki koşullar bakımından telefon, faks, link hattı gibi eksikliklerin yanı sıra, konaklama ve beslenme olanakları sınırlıydı; ama KDP'liler özellikle yabancı basına, Türk askerleri de özellikle Türk basınına karşı oldukça hoşgörülüydü. **"Biz bu savaşı medya sayesinde kazanacağız"** sözünün etkisi olsa gerek.

İki alandaki gözlemler. Önce muhabir/merkez ilişkileri, sonra TSK-Türk basını arasındaki komedi.

MUHABİR GERÇEK, İSTANBUL BAŞKA

Yörede genellikle Kürtçe bilen gazeteciler görev yaptığı için dil ve iletişim sorunu yok. Muhabirlerin önemli bir kısmı gerçeği mümkün olduğunca tahrif etmeden saptayıp, İstanbul'a merkeze aktarmaya çalışıyorlar. Haber metni yerine ellerine tutuşturulan Genel Kurmay açıklamalarını okuyanları ve geçenleri saymıyorum. Ancak ilginçtir, **Türk gazetelerine çalışan meslekdaşlarımızın bir tek haber kaynakları var: Silahlı Kuvvetler.** Sabah akşam PKK'li cesedi arıyor muhabirler, askerlerle birlikte. Oysaki TSK, bölgedeki mevcut güçlerden sadece bir tanesi. En önemli haber kaynağı yöre halkı, KDP var; bölgenin resmen ve teorik olarak egemeni. Ayrıca Çekiç Güç'ün Zaho'da **"Askeri Koordinasyon Merkezi"** var. BM'nin başta Mülteciler Yüksek Komiserliği olmak üzere çeşitli ajanslarının temsilcilikleri Duhok'da neredeyse kocaman bir semti doldurmuş durumda. Ayrıca da sayıları 50'yi bulan uluslararası insani yardım örgütü (Hükümet dışı sivil örgütler) faaliyet gösteriyor bölgede. Ve belki de en önemlisi 35 bin askerin aradığı **"PKK"** var. Bölgeden sökülüp atılmak istenen güç operasyon hakkında ne diyor? Herhangi bir yerde böyle bir bilgi, haber okudunuz, duydunuz mu hiç?

Bu saydığım tüm kurumlar ve güçler, yöre hakkında son derece önemli bilgi ve haber kaynaklarını oluşturuyor. Ama Türk basını bu kesimle ilgilenmiyor. Çünkü bu kurumların tümü Türk müdahalesine karşı çıkıyor, açık açık da söylüyorlar. Kuzey Irak'ı sadece TSK'dan ibaret bir bölge olarak görmek, izlemek ve aktarmak, bölge gerçeğinin belki de sadece onda birini yansıtmak anlamına geliyor. Tabii tek haber kaynağı ile son derece içli- dışlı olunca da, yapı gereği de, gelişmelere TSK gözlükleriyle bakıyor medya.

Oysaki bölgedeki diğer haber kaynaklarına ulaşmada herhangi bir güçlük de yok. Ama bu kaynakların verdikleri bilgiler, TSK'nın hoşuna gitmiyor, dolayısıyla haber yapıp yayınlamaya değmez.

Dikkat ettim, grup halinde izlediğimiz haberlerde ortaya çıktı bilhassa, muhabir arkadaşlar aynı ya da benzeri haber kaynaklarından beslendikleri için, üç aşağı-beş yukarı aynı haber içeriğini iletiyorlar merkezlerine. Özel bir haber de pek olmadığı için kimse kimseden geçtiği haberi gizlemiyor. Mobil telefonlarla bağıra bağıra geçiyor herkes haberini. Ama akşam TV haberlerini izlerken ya da ertesi gün gazeteleri elimize aldığımızda muhabirin geçtiği haberi bulmak neredeyse imkânsızlaşıyordu. Örnekler:

- Yerel halktan tanıklara, Duhok Valisine ve KDP yetkililerinin iddialarına göre Türk askerlerinin kaçırap öldürdüğü Azadi köyünden 7 çobanın cesetlerini Duhok'daki morgda herkes gördü. Özellikle 4 ceset tanınmayacak haldeydi. Gözleri oyulmuş, kafası ve kolları kırılmıştı. İki gün sonra, Türk Kızılay mensubu olarak tanıtılan 3 kişi, öldürülen Azadi'li çobanların aileleriyle benzinlikte giriştiği silahlı anlaşmazlıkta vurularak öldürüldü. Bir büyük gazete, üç Kürt çobanın fotoğrafını "**Teröristler, Kızılay mensuplarını işte böyle öldürdüler**" diye verdi. Haberin ve fotoğrafın neresini düzelteceksin ki? Vuran terörist değil, öldürülen Kızılay mensubu değil, yayınlanan fotoğraf öldürülen Türklerin değil, sözümona Kızılaycılar da "**İşte öyle**" öldürülmedi! Fotoğrafi çeken ve haberi yazan muhabirler, merkezdeki şefe şikayette bulununca, gelen cevap şu: "**Boşver, İstanbul'daki alçaklar tahrif etmişler dersin!**"

- Zaho'nun 6 km. ötesinde gece iki arabaya pusu kuruluyor. Roket ve otomatik silahlarla taranan iki arabadan 8 ceset çıkıyor. Zaho Emniyet Müdürü bu saldırıyı yapanın Kürdistan Yurtseverler Birliğinin (KYB) yerel sorumlusu Said Abdullah Cihangir olduğunu açıklıyor. TSK, olayın Iraklı Kürt grupları arasındaki savaştan kaynaklandığını belirtiyor. İki TV kanalı ile iki gazetenin dışında tüm Türk basını olayı PKK'ye mal etti. Hatta bir gazete KYB'nin aslında PKK'li olduğunu yazdı. Cimbom'un Fenerlisi gibi bir şey yani! Hiç kimse PKK'yi sorumlu tutmamıştı oysa ki. PKK de böyle bir saldırı gerçekleştirdiğini açıklamamıştı. Üstelik o bölgede PKK'nin hâlâ eylem yapabilmesinin TSK'nın prestijini azaltacağını da düşünmemişti İstanbul merkezleri.

Bu iki örnek doğru geçilen haberlerin değiştirilmesi üzerine. **Bölgeden geçilip de yaylalara, ekranlara yansımayan bilgileri buraya sığdırmak imkansız. Ama 51 köy ve mezranın boşaltılması, 15.300 Iraklı Kürdün evinden olması, ilk 20 günde 21 Iraklı sivil Kürdün öldürülmesi, KDP'lilerin teyp açıkken TSK hakkında söyledikleri, 3000 kişilik tugayın çekilmesinden bir gün önce Brem Khalil kapısından Kuzey Irak'a giriş yapan 52 araçlık konvoy, Saddam'ın Sarayındaki birliklerin duvarlara yazdığı sloganlar, Tahran'da 10 gün süren KDP/KYB görüşmeleri; benim izleyebildiğim kadarıyla Türk basınına ya hiç yansımada, ya da kısaca geçştirildi.**

ORDU MEDYADAN USANDI MI?

Bölgede TSK ile medya arasındaki ilişkileri betimleyen birkaç örnek:

Begova yöresinde akşamüstü. Komutan gazetecilerle konuşuyor. İlerideki birliğin bulunduğu yerden ateş sesleri geliyor. Komutan telsizi açıp ilerideki birliğe soruyor:

- **N'oldu? Görüntü mü aldınız? Sıcak temas var mı?**

Yanıt geliyor. Son derece soğukkanlı hatta bitkin bir ses:

- **Yok yok, yok bir şey. Medya medya!**

Medya mensupları özellikle de TV'ler için atışlar yapılıyor. Her atışı 30 milyon olan bir top var. Kimi gazeteciler her seferinde, "**Gitti bizim vergiler**" ya da "**Ekmeğe, benzine zam sesleri**" diye gırgır geçiyor. Aynı bölgede bir TV ekibine gösteri yapılırken, teğmenin biri,

atış sayısında mübalağaya kaçan erini uyarıyor:

- **Oğlum, bütün mermileri harcama! Yarın Peter Arnett gelecekmiş...**

Metina yöresinde, "**Görüntü aldık**" (PKK'li veya PKK'liye benzer bir şey gördük anlamında) durumları. Dağın yamacına çıkıyor askerler. Sürünerek ve müthiş dikkatli. Arada bir de kurşun sıkıyorlar. Karşı taraftan ateş yok, ama olsun. Her an çatışma çıkabilir (havası içinde). Özel kanallardan birinin muhabiri elinde mikrofon, ayakta kameraya yönelik bir şeyler anlatıyor. Askerlerden biri, yattığı yerden doğrulup bu TV muhabirine öğüt veriyor:

- **Abi, ne o öyle kazık gibi ayakta duruyorsun, sen de yat, sürün yerde, Saadettin Teksoy gibi biraz heyecan yapsana!**

Komutanlar aslında medyadan çok da memnun değil. Mesela bir Albay "**Yahu çocuklar, kusura bakmayın ama sizin yüzünüzden görevimizi yapamaz olduk**" diye yakınıyor. Gazetecilerin çeşitli düzenleme isteklerinden sıkılan bir başka **komutan ise, daha yolun başında uyarıyor medyayı:**

- **Beyler, asparagas yok, mizansen yok, askerlerden özel bir şey talep etmeyeceksiniz tamam mı? Ne görürseniz onu çekin, yeter!**

Komutanlar sıkılmaya başladı ama medya mensupları da sıkılmıyor değil. İstanbul'dan firça yemeye başladılar bile:

- **Ne o, her gün aynı şeyi geçiyorsunuz kardeşim. Yok mu yeni bir şey. Yaratın yahu!**

Bir kameramanın itirafı: "**Abi, ben burada çektiğim bütün görüntüleri daha önce Denizkurdu-1 Tatbikatında da çekmiştim.**"

Ve sonuç olarak, Zaho'da rakı-çiğköfteli-barbunya konserveli ve ton balıklı bir gazeteci yemeğinde herkesin yanıtını aradığı soru: "**Biz, medya savaşının mı bir parçasıyız, yoksa savaş medyasının mı?**"

hür ya da yarı-resmi özel radyolar

Mustafa Kemal'in emriyle 1927'da kurulan Ankara Radyosu'ndan 65 yıl sonra Türkiye Cumhuriyeti de "özel" radyolarına kavuştu. Önce Turgut Özal döneminin hukuksuz ve kanunsuz ortamında **de facto** yayına başlayan TRT dışı radyolar, bir ara yasadışı oldukları gerekçesiyle kapatıldı. Ancak daha sonra Başbakan Tansu Çiller'in de "**Radyomu istiyorum!**" sloganı ve Anayasa'da yapılan değişiklikle yeniden ve yasal olarak yayına başladı.

Bu dönem iki açıdan ilginç:

Birincisi, özel radyoların birleşerek, "**Özel Radyo ve Televizyon Sahipleri ve Yayıncıları Derneği**" çatısı altında örgütlü bir protesto (Otomobil antenlerine kurdela takmak, TBMM'de girişimler, imza ve basın kampanyaları yürütmek gibi...) düzenlemelerine rağmen, kitlesel bir katılım gerçekleşmedi. Çünkü **Türkiye'de, birçok alanda olduğu gibi, TRT dışı radyolar da, toplumun somut isteği ve çabası sayesinde ortaya çıkmamış olduğu için, bu radyolar hükümetin bir kararı ile kapatıldığı zaman sahipsiz kaldı. Haydan gelen huya gitmişti yine...**

İkincisi, TRT kendisini inkar edercesine ve özel radyoların kapatılmasını fırsat bilerek TRT FM adı altında özel kisveli bir yayın başlattı. Resmi kurum özel yayın yapar mı? Özel radyolarda olduğu gibi gençlere yönelik yerli ve yabancı pop müzik parçaları çalan bu istasyon Türkiye'nin dört bir yanındaki dinleyicileriyle de telefon sohbetleri yaptı, halen de yapıyor. TRT FM örneği ve göreceli başarısı, TRT dışı radyoların temel niteliği hakkında önemli bir kararsızlık yarattı. Üstelik daha sonra, ancak 1994'de yayınlanabilen, yönetmelikleri ise 1995 başında henüz tamamlanamamış Radyo-Televizyon Üst Kurul yasası, özel radyoları da TRTleştirilmeye yönelik maddeler içerdiği için, bu niteliksel kavram ve kimlik kargaşası, çoksesli bir radyo dünyası yaratılmasını büyük ölçüde engelledi.

ÖZELLİĞİNİZ NEDİR? ÖZEL OLMAK MI?

Batı'daki örnekleriyle kıyasladığımız zaman, Türkiye'deki "**özel**" radyoların gerçek anlamıyla özel olmadıklarını görüyoruz. Burada terminoloji ve etimoloji üzerinde kısaca durmakta yarar var: "**Özel**", sözcük anlamı itibarıyla "**genel**"in ya da "**kamu**"nun zıttı. Oysa ki, Türkiye'de, TRT'nin temel özelliği ne genel olmak ne de kamuya ait olması. TRT herşeyiyle (Yasa, yayın, kadro) esas olarak resmi bir yayın kuruluşu. Hatta anglo-sakson ve özellikle BBC örneğinin ortaya çıkardığı ve özel radyolar için kullanılan "**ticari**" sözcüğü de Türkiye için geçerli değil. Çünkü İngiltere'de **BBC, reklam geliri almadan yaşayan bir yayın kurumu** iken, Türkiye'de **TRT'nin yakın zamana kadar en önemli gelir kaynağını reklamlar** oluşturuyordu.

Bu durumda, TRT dışı radyoların temel özelliğinin gayri-resmi olması beklenirdi. TRT'nin yapısı, doğası gereği dolduramadığı boşluk, resmi haberler, resmi tarz eğlence, yasaklanmış ve sansürlenmiş müzik türleri ya da parçaları dışındaki özgür, hiç olmazsa özerk programcılık alanı idi. Türkiye'nin özel değil, HÜR radyolara ihtiyacı vardı.

ÖZELLİĞİMİZ HÜRRİYETSİZLİK Mİ?

Neden gerçek anlamda hür radyolar olmadı Türkiye'de?

Önce teknik gerekçeler: Türkiye'de özgür radyoculuk geleneği yok, bu nedenle de bu tür programcılık ve yayın anlayışına sahip yönetici ve kadrolar da yetişmemiş durumda. TRT'cilerin çoğunun bugün özel televizyonlarda çalıştığını düşünürseniz, resmi/yarı özel radyo ve televizyonlar arasında somut benzerliği, yakınlığı daha kolay görebiliriz. Teorik ve ilke olarak hür yayıncılık hür radyocuların gerçekleştireceği bir etkinlik, TRT'cilerin değil. Türkçede '**kamu**' sözcüğünün biraz '**resmi**' içeriği var, resmi anlayışı çağrıştırıyor. Kısacası devleti, ülkesi ve milleti ve biraz da halkıyla bölünmez bir bütünlük var ortada. Torna tezgâhından hep birbirine benzeyenler çıkıyor.

Türkiye'de özel radyolar var ama henüz bu özel radyolara dışarıdan program önerecek yapım şirketleri yok, bağımsız radyo gazetecileri de henüz ortaya çıkmadı. Bu teknik gerekçelerin yanısıra ideolojik, siyasi nedenler de var kuşkusuz. En önemlisi bağımsız, yani devletten bağımsız bakış açısının toplumda henüz yeterince kök salanamamış olması, bireylerde yeteri kadar güç toplayamamış olması.

Gazetecilik meslek ahlakı

Le Monde gazetesinin yöneticileri temel meslek ilkelerini şöyle açıklıyorlar: **Ekonomik bağımsızlık, kurumsal bağımsızlık, haberde doğruluğun önemi ve hassasiyeti, zamana karşı doğruyu savunmak, hataların kabulü, iç tartışma, kollektif çalışma, iyi niyet, dürüstlük, uzmanlık ve yetenek.**

Dünyanın önde gelen fikir gazetelerinden biri olarak kabul edilen Fransız **Le Monde** gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Jacques Lesourne ile Yazı İşleri Müdürü Bruno Frappat, habercilik meslek ilkelerinin kendi gazetelerinde nasıl uygulandığını anlatıyor; iki gazeteci, habercilikte gazetecilerin içine düşebileceği tuzakları ve bunlardan kaçınmanın yollarını irdeliyor. Ardından medyanın güvenilirliği - inandırıcılığı ve medya - haber tüketicisi ilişkilerinin sağlıklı olabilmesi amacıyla her toplumda uygulanabilecek bir öneri getiriyor:

Gazetecilik meslek ilkeleri ve ahlâk kurallarının son zamanlarda çok fazla gündeme gelmesi, Fransa'da ortaya çıkan **"karışık işlerle"** ilgili. **Le Monde** da bu **"karışık işlerin"** bir kısmının ortaya çıkarılmasında üzerine düşeni yaptı. Bunu gerçekleştirirken de ne siyasal militanlık hedeflerine hizmet etti ne de kimilerinin ileri sürdüğü gibi Fransız demokrasisini istikrarsızlığa iteledi. Bu **"karışık işler"**, devlet ahlâkı ile devleti temsil edenler ya da devletin içinde herhangi bir rol alanlar arasındaki çelişkinin ifadesidir. Bir devletin bizzat kendisi, yurttaşlarının uyması için koyduğu kurallara ne ölçüde saygı gösterirse, o ölçüde otoritesini tesis edebilir. **"Benim söylediğimi yap, ama yaptığımı yapma"** ilkesi yürürlüğe girdiğinde **"karışık işler"** başlıyor demektir. Karışık işlerin ötesinde, bir de skandal var ki, o da bir kişinin ya da bir grubun, kendi çıkarlarına hizmet etmek ya da zenginleşmek amacıyla iktidara bağlanmasıdır.

MUHABİR, POLİS, SAVCI, HAKİM...

Gazeteciler genelde en üst düzeyde tedbirli olmalı ve doğruyla yanlış ayırtedebilme sezgilerini güçlendirmeliler. Ne işlev ne de eğilim açısından polis memuru ya da sorgu yargıcı oldukları için, gazeteciler, bir **"karışık iş"** ortaya çıktığında öncelikle kaynakları ayrıntılı bir şekilde ele almalı, değerlendirmeliler. Kim bu kaynağı açıyor? Kim gazeteciye bu ipucunu veriyor? Bu alanda kimin ya da kimlerin esas ya da tâli çıkarı var?

Maliye, iç politika ve dış ilişkileri içeren karmaşık bir dosya, resim parçalarının*bir araya getirilerek resmin tümünü yeni baştan oluşturan oyuna (Puzzle) benzer. Bir-iki parça bulunca tüm görüntünün anlamı ortaya çıkmaz. Konulan her parça resmin tümünün anlamını şu ya da bu yöne kaydırabilir. Dolayısıyla adım adım ilerlemek gerekir ve Flaubert'in **"Erken sonuçlandırmak, aptallıktır"** dediğini unutmadan tuzağa düşmemek gerekir. Hassas konuları içeren dosyaları soruşturan gazetecilere **"Savcılar!"** diye çıkışlırlar. Oysa ki, gazetecinin emrinde, savcının, yani polisin olanakları bulunmamaktadır. Aynı şekilde sorgu yargıcının olanaklarına da sahip değildir gazeteci. Kimse, gazeteci çağırdı diye ona tanıklık etmeye ya da bilgi-belge vermeye gitmez.

Gazetecinin öncelikle emin olması gereken konu, kendisine bilgi veren ya da sızdıran resmi ya da tüzel kişiler ile kendisine gösterilen ya da verilen belgelerin niteliğidir. Dolayısıyla

la, güvenilir bir kaynak olarak kabul ettiği kişinin verdiği bilgilerin bile mümkünse en az iki kaynaktan doğrulanması gerekir.

yaşayan en önemli entellektüel

New York Times'ın "**Noam Chomsky, düşüncelerinin gücü, yaygınlığı, ilginçliği ve etkisiyle belki de yaşayan en önemli entellektüeldir**" cümlesiyle tanıttığı Amerikalı dilbilimci-medya uzmanı-felsefeci ve nihayet militan Chomsky, bu tanım hakkında da şöyle konuşuyor: "**Evet, gazetede yayınlanan bu cümle bir kitabımın arka kapağında yer aldı. Ama bakın her zaman ihtiyatlı olmak gerek! Çünkü New York Times gazetesinden alınan bu cümlenin devamı şöyle: ‘Durum gerçekten böyleyse, nasıl olur da bu adam Amerikan dış politikası hakkında bu kadar korkunç şeyler yazabilir?’ Bu ikinci cümleyi hiç yazmazlar. Ama aslında bu ikinci cümle olmasaydı, ben; ‘acaba yanlış bir şey mi yapıyorum’ diye kuşkuya kapılırdım**".

7 Aralık 1928 tarihinde Pennsylvania eyaletinin Philadelphia kentinde, İbranice öğretmeni bir anne-babanın oğlu olarak dünyaya gelen Chomsky, Massachusetts Institute of Technology'de dilbilim profesörü ayrıca çeşitli üniversitelerde misafir profesör olarak edebiyat, medya ekonomi-politiği ve sosyolojisi dersleri veriyor.

30'lu yıllarda amcasının Broadway'deki gazete bayiinde siyaset ve medya ile tanışan Chomsky, ilk yazısını henüz 10 yaşında iken, İspanyol iç savaşında Barselona'nın düşmesi üzerine yazmış. 1935 yılında doktorasını tamamlayan bu parlak öğrenci, dilbilim dalında devrim yapan akademik eserleriyle tanınırken 60'lı yılların sonunda Vietnam savaşına karşı yapılan gösteri ve yürüyüşlerde aktif olarak yer aldı. 30'u aşkın kitabın, binlerce makalenin yazarı olan Chomsky, "**hiç bir ideolojinin temsilcisi ya da lideri değil**". Hiç bir siyasi parti de Chomsky'yi bayrak ya da önder edinmemiş. "**Gerçeği söylemek ve yalanları açığa çıkarmak entellektüellerin görevidir**" diyen Chomsky'nin bazı kitapları da ABD'de kimi muhafazakâr gruplar tarafından meydanlarda yakıldı. Chomsky, medya ile ilgili çalışmalarını şöyle tanıtıyor: "**Kimseyi ikna etmeye çalışmıyorum, bilgi vermeye çalışıyorum; insanların bana inanmasını sağlamak diye bir sorunum yok. Partinin çizgisini ya da resmi makamların, medyanın, Devlet'in yeminli propagandacılarının doğrultusunu izlemelerini de istemiyorum. Zaten bu anlayışı hep reddediyorum. Gerek konuşmalarımda gerekse yazılarımda, doğru olduğuna inandığım bilgi ve fikirleri sergiliyorum. Eğer insanlar, kendilerini biraz verirlerse, biraz da akıllarını kullanırlarsa; siyasal ve toplumsal dünyanın bizden neler gizlediğini anlayabilirler. Eğer insanlar kendileri bir şey öğrenebilir ve medyanın meydan okumasına karşı çıkarlarsa, iyi bir şey yaptığıma inanacağım**".

Chomsky, devlet, hükümet, medya, sanayi ve mali kurumların, üniversitelerin kamuoyuna yönelik olarak doğrudan şiddet kullanmak yerine; medyayı kullanarak hem mevcut şiddeti onaylattığını hem de egemen ideolojiyi nasıl güçlü kıldığını söylüyor: "**Kurtuluşa doğru ilk adım, toplumsal ve siyasal yorumların ya da sıradan röportajların bu sözümona nesnellik ve iddia edilen tarafsızlığının aslında ideolojik ilkeler ve varsayımlar içerdiğini bilmektir. Bu da sorgulanmalıdır ki, bu aşamada gizli içerik ortaya çıkarıldığında tüm fikri ve fiziki yapı olduğu gibi çökecektir**".

Son sözü **Renaud**'ya bırakalım.

NE ZAMAN GİDİYORUZ NEREYE ?

“500 defa yaz” cezası verdi öğretmen

"Dersde bi daha konuşmicam"

Bıktım ben bu disiplinden

Tak etti canıma, sıkıldım, iğrenç bir şey bu

Üstelik ben değildim konuşan

Cevap veriyordum Artbur'ün bir sorusuna

Sormuştu bana, İngilizce nasıl yazılır

No Future?

Böyle bir şey yüzünden ceza verilirse insana

O zaman hop bir dakika derim hemen

Anlatsana baba bana

Ne zaman gidiyoruz nereye?

Aslında oldukça pis bir iş

Her gün gidip geliyoruz üzüntüye

Dünyada bu kadar çok insan olunca

Onları da gönderiyorlar hergün hiç bi iş yapmamaya

Bir de üstüne ev ödevleri binince

Haftada 60 saatlik çalışma oluyor yani

Bir tek kuruş para ödemedikleri gibi

Her şey bittiğinde mezun oluyoruz işsiz

Bir kaz gibi doldurmak istiyorlar içimi

Hazmı zor bin bir maddeyle

Zaten unutucam bütün bu öğrendiklerimi

Esas bilmem gerekenleri öğrendiğim zaman

Bak bir de şu çantamı bir kaldır

At ölüsü kadar ağır

**İçinde on kilo fuzuli
Pythagore teoremi var**

**Bütün bunları ezberlemem isteniyorsa benden
O zaman hop bir dakika derim hemen
Açıkla bana baba
Ne zaman gidiyoruz nereye?**

**Bize öğretilmesi gereken esas şey
Kitap aşkıdır kitap
Nefret hiçbirşey kazandırmaz insana
Ama yine de kısa zamanda gelir çöker üstümüze
Bunu öğretmezlerse eğer bize
O zaman hop bir dakika derim hemen
Açıkla bana baba
Ne zaman gidiyoruz nereye?**

**Büyüyünce isterim ben mutlu olmak
Biraz resim çizmesini bilmek
Bir matkap kullanabilmek
Ateş yakmayı öğrenmek
Belki de isterim keman çalabilmek
Güzel bir yazım olsun ki
Asi kelimeler yazayım her tarafa
Öyle asi ki yıkılsın duvarlar**

**Eğer okul bunları yapamıyorsa
O zaman hop bir dakika derim hemen
Açıkla bana baba
Ne zaman gidiyoruz nereye?**

Sen diyorsun ki, eğer gerçekten seçimler

Değiştirseydi hayatı

Paşam, çoktan yasaklanırdı

Seçim sandıkları

Ve eğer yine okul insanı

özgür ve eşit yapacak olsaydı

O zaman hükümet çıkarırdı yasayı:

"Okula gidemez hiçbi çocuk!"

Sen de biraz olsun düşünüyorsan benim gibi

Hadi o zaman hop bir dakika de

Ve şimdi baba

Ne zaman gidiyoruz nereye?

ARKA KAPAK

Sivil Toplumun Medyası Bir Ütopya mı?

Apoletli Medya, kitle iletişim bombardımanı karşısındaki kendi konumunuzu yeniden düşünmeniz için önemli bir fırsat; medyanın çeşitli yaklaşımlarını eleştirel bir gözlemlerle deşifre etmekle kalmıyor; günümüzdeki medyanın bir yazgı, bir ütopya olmadığını, örnekleri ve önerileriyle ortaya koyan bir projenin ipuçlarını veriyor.

ÖZET

CELAL SANCAR

24.08.2015